چۆن بە ڕزگاری دەگێڕمەوە؟ گفتوگۆ لەگەڵ کاروان عومەر کاکەسوور لەبارەی (ئامادەیی ڕزگاری)یەوە ... سازدانی: د. شوان سلێمان

د. شوان: چەند ساڵە لەمەوبەر گوتت ڕزگاری قۆناغێکی تەمەنە، کە نازانیت هێشتا ماوتە پێی بگەیت، یان بڕیوتە و دەتەوێت بۆی بگەڕێیتەوە. ئێستا لەو بارەیەوە چی دەڵێیت؟

کاروان: هەر کاتێ ناوی (ڕزگاری) دێت، کۆمەڵێک پرسیار ڕووبەڕوومان دەبنەوە، کە گرنگترینیان ئەم دووانەن: چی وای کردووە ئەو قوتابخانەیە ئاوا بەو هێزە گەورەیەوە لە یادەوەری (میمۆری)ماندا بمێنێت؟ بۆچی زۆرینەمان دوای تەواوکردنی زانکۆ، بگرە دوای تەواوکردنی خوێندنی باڵایش هێشتا وا دەزانین قوتابیی ئەو قوتابخانەیەین؟ دیارە ناکرێت وەڵامی ئەو پرسیارانە بدەینە، ئەگەر بە شێوەی جیاواز بۆی نەگەڕێینەوە و بە چاوی جیاوازیش لەو ڕابردووە نەڕوانین، بەڵام ئایا دەتوانین بۆی بگەڕێینەوە؟ ئایا ئەمە واقیع وەک ئەوەی هەیە، دەبینین، تا وەک ئەوەی هەیشە لە یادەوەریماندا بیپارێزین و بیگەڕێینەوە، یان وەک خەون وایە، کە بە بڕوای (فرۆید) کۆمەڵێک فاکتەر وا دەکەن خەونمان دەقاودەق بیر نەکەوێتەوە؟ ئایا ئەمە (ڕزگاری)مان وەک خۆی لە بیر ماوه؟
(هێنری بێرگسۆن)ی فیلەسۆف، کە بایەخی گەورەی بە چەمکی (کات) داوە، بە شێوازی خۆی ڕووبەڕووی ئەو پرسیارانە بووەتەوە. لە بەشی پێنجەمی کتێبی (وزەی ڕۆحی، یان وزه- ڕۆحی: Mind-energy)دا، کە لەژێر ناونیشانی (یادەوەریی ئێستا و پێزانینی ساختە: Memory of the present and false recognition)دا نووسیویەتی، (یادەوەری) بە هاوواتای (هۆشیاری) دەزانێت، چونکە پێی وایە بەبێ یەکەمیان، بوونی دووەمیان مەحاڵە. بە بڕوای (بێرگسۆن) یادەوەری وەک وەهمیش دەردەکەوێت. نموونە بەوە دەهێنێتە کاتێ دیمەنێک دەبینین، یان گوێمان لە گوتەیەک دەبێت، وا دەزانین پێشتر ئەو دیمەنەمان دیوە، یان ئەو گوتەیەمان بیستووە، بگرە ئەو وەهمە دەمانگەیەنێتە ئەوەی وا هەست بکەین توانای پێشبینیکردنی ئایندەمان هەیە. مرۆق کاتێ

دنیای دەرەوە بەم شێوەیە دەبینێت، لەژێر کاریگەریی ئەو وەهمەدا خودی خۆی بە نامۆ دەزانێت، بەڵکوو هەست بە دووفاقییش دەکات. بەم شێوەیە (یادەوەری) بە دیاردەی سایکۆڵۆجیی دەزانێت، نەوەک بە دیاردەی فیزیۆڵۆجی، کە هەستەکانی مرۆڤ دەردەبڕێت، بۆیە پێی وایە یادەوەری دوورە لەوەی مەتەریاڵی بێت، وەک لە کتێبی (ماددە و یادەوەری: Matter and Memory)دا پێی لەسەر دادەگرێت. لە دیدی (هێنری بێرگسۆن)دا ئەو وێنەیەی لامان دروست دەبێت، پەیوەندیی بە هۆشمانەوە هەیە، بۆیە دەچێتە ئاستی (دیورەیشن: Duration) و (ئینتیوەیشن: Intuition)ەوە، کە ئەم چەمکانە لای ئەو مانای تایبەتیان هەیە، بەوەی پەیوەستن بە زەمەنەوە و زەمەنیش بریتییە لە کەڵەکەکردن و بەردەوامی. بە مانایەکی تر، بەردەوامبوونی ڕابردوو و گەشەکردنی، تاکوو ئەوەی دەبێتە داهاتوو، کە ئەمە هاوشانی دۆخە دەروونییەکانیشە. لێرەیشدا یادەوەری بە هۆی ئەو بەردەوامییەوە گەورە دەبێت و گەشە دەکات. بەم شێوەیە (ڕابردوو، ئێستا و داهاتوو) بەشی سەربەخۆ نین، بەڵکوو پێکەوەن و لە یەک سەرچاوەوە هەڵدەقوڵێن. (دیورەیشن) کاتی ناوەوەی خۆمانە، ژیانی سایکۆڵۆجیمانە و هەر ئەویش کاتی ڕاستەقینەیە، بەڵام شوێن خەسڵەتی ماتەریاڵیی هەیە و دنیای دەرەوەمانە. هەر لێرەدا دوو جۆر یادەوەری لە یەکدی جودا دەکاتەوە، یادەوەریی عادەتی (Habits memory) و یادەوەریی ڕووت، یان یادەوەریی بێگەرد (Pure memory). یەکەمیان، پەیوەندیی بە سیستەمی دەمارەوە هەیە، کە بە شێوەی میکانیکی ڕابردوو لە ڕێگەی دووبارەکردنەوەی هەڵسوکەوتەکانەوە دەگێڕێنێتەوە. بە هۆیەوە شیعر، داستان و شتی لەم بابەتە لەبەر دەکەین، بەڵام دووەمیان، دەروونییە و لە ناوەوە ڕوو دەدات، بەوەی خاوەنی خەسڵەتی بەردەوامییە و لەگەڵ ئیدراکی جەستەیی (Bodily perception)دا هاوشانە، کە شتەکان و مێژوویشیان دەپارێزێت و دەیانخاتە دۆخی بەردەوامییەوە. ئەمجارە بە شێوەیەکی دیکە دەپرسم من چیی (ڕزگاری)م دیوە و ئەو قوتابخانەیە دەکەوێتە کوێی یادەوەریمەوە؟ ئایا ئەوەی لەو یادەوەریمدا ماوە، ڕزگارییە؟ ئەوەی بە وەڵامی ئەو پرسیارانەدا دەستم دەکەوێت، هەر ئەوەیە، کە ئاسان نییە (ڕزگاری) بخەمە شوێنێکی دیاریکراوی یادەوەریم، بەڵکوو دەتوانم بڵێم لە هەرسێ دۆخی (ڕابردوو، ئێستا و داهاتوو)مدا هەیە. ئەو بەردەوامییە وەک (بێرگسۆن) پێی لەسەر دادەگرێت، سەر بە کاتی ناوەوەی خۆمە.

د. شوان: تۆ لە سەرەتای هەشتاکانەوە تا ناوەڕاستی لە ڕزگاری بوویت. ئایا ئەو ماوەیە هیچ کاریگەرییەکی تایبەتی لەسەر

یادەوەریتدا هەیە؟ ئایا ڕزگاری شتێکی نوێی خستە سەر ئەو ئەزموونەی پێشتر هەم لە قوتابخانە و هەم لە دەرەوەی قوتابخانەدا هەتبوو؟

کاروان: من کاتێ پێم خستە ناو (ڕزگاری)یەوە، وەک زۆرینەی لاوانی ئەو سەردەمە گیرۆدەی کۆمەڵێک دامودەستگەی کۆمەڵایەتیی لە شێوەی خێزان، گەڕەک، قوتابخانە و هیی دیکە بووم، بەڵام دەتوانم بڵێم لە هەموویان یاخی بووم و هەمیشە خەونم بە ئازادیی خۆمەوە دەبینی. لە بیرم نییە ڕۆژێک لە ڕۆژان لای هیچ یەکێ لەو بەرپرسانەی پەروەردە کەسێکی پەسەندکراو بووبێتم، نە لای باوک، نە لای دانیشتووانی گەڕەک و نە لای مامۆستاکانیشم، بەڵکوو لە چاکترین حاڵەدا منداڵێکی، دواتریش هەرزەکارێکی پەراوێزخراو بووم. بۆ ئەوەی پەسەند بکرایتایە، دەبووایە دەست لە ئازادیی خۆت هەڵبگریت و ملت کەچ بکەیت. ڕاستییەکەیشی نەمدەویست وەک ئەوەی ئەوان دەیانەوێت، پەسەند بکرێم. دەستم بۆ هەر چی بردبێت، لە بەخێوکردنی باڵندەیەکەوە تا بەشداریکردنم لە یاریی تۆپی پێدا، قەدەغە بوو، کە لە کتێبی (منداڵییم ئاسکێک بوو بەسەر پەلکەزێڕینەکاندا بازبازێنی دەکرد)دا ئەو دیمەنانەم لە شێوەی گێڕانەوەدا پیشان داون و دواتر لە ڕۆمانی (ئەو هاوڕێیەی منداڵییم ببینمەوە؟)دا بە شێوازێکی تر دەرمخستوونەتەوە. بەوەدا لە دەرەوە دەرفەتی دەربڕینی ئازارەکانمم نەبوو، هەمیشە پەنام بۆ ناوەوەم دەبرد. ئەگەر وەک (ماکس شتیرنەر)ی فیلەسۆف پێی وایە هەر تاکێک جیهانی تایبەتی خۆی دروست دەکات، ئەوە من هەر بە ڕاستی ئەو جیهانە تایبەتەی خۆمم لە منداڵییەوە دروست کردبوو، بەڵام کەمێک جیاواز لەوەی (شتیرنەر) دەیڵێت، بەڵکوو نزیک لەوەی (نیتشە) دەیهێنێتە بەر چاو. هەر زوو، دەتوانم بڵێم لە قۆناغی سەرەتاییەوە، شیعر بۆ لای خۆیی ڕاکێشام، کە وەک پێشتر بە تایبەتی لە پێشەکیی کتێبی (ڕاگەردان)دا نووسیومە، شیعری پارۆدی (هەجوو)م لەبارەی کەسانی دەوروبەرمەوە هەڵدەبەست و بە شێوەی زارەکی بڵاوم دەکردنەوە، کە ئەمە هێزێکی گەورەی پێ دەبەخشیم، چونکوو هەستم دەکرد چەناڵێکی گرنگم دۆزیوەتەوە، تا لێیەوە هەستی پەنگخواردووی خۆم دەرببڕم و ڕووبەڕووی ئەو هێزانە ببمەوە، کە سەرکوتیان کردووم. ڕاستی شتی سادە بوون، بەڵام سەرەتای ئەزموونی من لەوانەوە دەست پێ دەکات. تۆ خۆت یەکێکی لە هاوڕێیانی منداڵیم و ئەمانەت لە بیرن. لە پۆلدا هەمیشە ئاژاوەم دەنایەوە. لە خۆم ڕادەبینم بڵێم کەسێکی توندوتیژ نەبووم، بەڵام لەگەڵ هیچ سیستەمێکدا ڕێک نەدەکەوتم، با ئەو سیستەمە هیی خوێندنیش بووایە و لەسەری سزا بدرامایە. سیستەمەکان

بە دەربڕینی (دۆلۆز)ی فیلۆسۆف لەسەر کوشتنی ئارەزووی تاک دامەزراون. بەوەدا ئامانجی هەر سیستەمێک فەراهەمکردنی ڕێکییە، ئەوە بەر لە هەرچی زمان لە هەمووان دەستێنێتەوە و زمانی خۆیان بەسەردا دەسەپێنێت، بە سیستەمی خوێندنیشەوە، کە بانگەشەی ئەوە دەکات کارێکی چاک و بەسوود ڕادەپەڕێنێت، بۆیە تۆ لە ڕێگەی ناڕێکییەوە ب□گ□ز ئ□و سیستەمەدا دەچیتەوە. وەک قوتابیش ئەوەی هەتە، تەنیا دەربڕینی گوتەیەکە، کە سیستەم قەدەغەی کردووە، یان گاڵتەکردنە بە باباتێک، وا مامۆستا بۆتی باس دەکات.
(ئینزێنسبێرگەر: Enzensberger)ی شاعیر و بیرمەندی ئەڵمان گوتارێکی لەژێر ناونیشانی (پێهەڵدانی نەخوێنەواری: In praise of illiteracy)دا نووسیوە، کە باس لەوە دەکات چۆن کەمایەتی لە پەنا خوێنەوارییەوە دەیەوێت بەشێکی زۆری دانیشتووانی سەر زەمین بە بیانووی نەخوێنەواری بسڕێتەوە، لە کاتێکدا ئەوە نەخوێنەوارەکانن یادەوەریی گەورەیان هەیە و وردبینن. ئەوە ئەوانیشن ئەدەبیان داهێناوە، بگرە دەگاتە ئەوەی بڵێت ئێرەیی بە نەخوێنەوار دەبات، کە خاوەنی ئەو یادەوەرییە مەزنەیە. دیارە ئەو نووسەرە دژی خوێنەواری نییە، بە قەدەر ئەوەی دەیەوێت لاکەی دیکەی سیستەمی خوێندن ببینێت، کە مەرجدارە. لە ڕێگەی خوێندنەوە دامودەستگەکان دەیانەوێت توانامان داگیر بکەن و بە ئارەزووی خۆیان هەڵمانبسووڕێنن. پابەندبوون بە سیستەمی خوێندن و لەبەرکردنی وانەکان پێوەرە بۆ زیرەکی و تەمبەڵیی قوتابی، بە مەرجێ وەک (بێرگسۆن) دەڵێت ئەوە یادەوەریی عادەتییە، بە شێوەی میکانیکی ئەو شتانە لە بەر دەکات و قووتیان دەدات. لەبەرکردن قوتابی لەسەر ئەوە ڕادەهێنێت گوتەی دەستەڵاتداران بە پیرۆز بزانێت و لە بەریان بکات، بگرە هەموو فەرمانێکیان بە جێ بهێنێت، کە خۆشبەختانە هەر بە زگماک دژی ئەو سیستەمی لەبەرکردنە بووم. بەو پێوەرە من بە لاوە دەنرام، بەڵام هەر ئەو بەلاوەنانە هێزی دەدامێ پەنا بۆ کەناڵی تری دەربڕین ببەم، کە جگە لە نووسین، ئەو سەردەمە خووم دابووە ئەو هونەرەی بە ئینگلیزی پێی دەگوترێت (Stand-up comedy). چیرۆکێکی کۆمیدیم هەڵدەبەست و لە پۆل، یان لە گۆڕەپانی قوتابخانەدا لە شێوەی نواندن دەمگێڕایەوە. بەکورتی بەر لەوەی بێمە (ڕزگاری)، هەموو ئەزموونەکەم هەر ئەوە بوو. لە (ڕزگاری)دا بۆم دەرکەوت ئەوانەی وەک من وان، ژمارەیان زۆرە، بۆیە هەستم کرد ژینگەی خۆمم دۆزیوەتەوە. ئەوەتە هەر یەکەی بە شێوەیەک ئازادیی لێ زەوت کراوە و لە هەوڵی بەدەستهنانەوەیەتی. کاریگەریی ئەوانەم هەر زوو لە ڕاپەڕینی بەهاری هەشتاودوودا بۆ دەرکەوت، کە ئەو □وداوە هەموومانی هەژاند و بە ڕوونی پیشانی داین یاخیبوونمان بەرهەمی

هەیە و سنووری ئازادیمان فرەوانتر دەکات.

د. شوان: ڕاستییەکەی پێم خۆشە ڕاپەڕینی بەهاری هەشتاودووی قوتابییان، کە ڕزگاری ڕۆڵی گەورەی تێدا بینی، بە جودا باس بکەیت. بۆچی ئەو ڕاپەڕینە گرنگە؟ چی وای کردووە لە بەرهەمەکانتدا بایەخی تایبەتی پێ بدەیت؟

کاروان: (لاوانی ڕزگاری) وەک سەرجەم لاوانی تری باشووری کوردستان، لەناو ڕووداوە خوێناوییەکاندا چاویان کردبووەوە و شانبەشانی ئەو ڕووداوانەیش هاتبوون، لە کودەتای شوباتی شەستوسێی شۆڤێنیستەکانەوە بۆ دەرکەوتنی چەتەکانی حەرەسقەومی، لە هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلوولەوە تا کوژانەوەی، لە دەستپێکردنەوەی شۆڕشی نوێوە بۆ شەڕی عێراق و ئیران، کە ئەوانە ئەگەرچی وایان کردبوو ئەو نەوەیە منداڵیی خۆی لە دەست بدات و سەردەمی لاوەتییشی نەبینێت، بەڵام بە هەمان ئەندازەیش هۆشیارییان پێ بەخشیبوو. (هیگڵ)ی فەیلەسۆف پێی وایە ڕووداوە مێژووییەکان ئامانجیان لە پشتەوەیە، ئامانجی عەقڵانی (rational aim)، کە عەقڵی گشتگیر هەڵیاندەسووڕێنێت. عەقڵی گشتگیر خواوەندە و دەستەڵاتی تەواوی بەسەر ئەو ڕووداوانەدا هەیە، بۆیە چاکە و خراپە وەک یەک بەشداری لە بزواندنی ڕەوتی مێژوودا دەکەن، لە کاتێکدا کارەکتەرەکانیش بە چاک و بە خراپیانەوە لەلایەن ئەو عەقڵە گشتگیرەوە ڕۆڵیان پێ دراوە. (هیگڵ) مێژوو بە شانۆی تراجیدی دەزانێت، نەوەک بە شانۆی بەختیاری، بەڵام هاوکات وای دەبینێت هەموو ئەو ڕووداوە تراجیدیانە بە ئاڕاستەی ئازادیدا دەجووڵێن. هەر لە سەرەتای کتێبی (فەلسەفەی مێژوو)دا ڕایدەگەیەنێت، کە مێژووی جیهان شتێک نییە، جگە لە پەرەسەندنی هۆشیاریی پەیوەست بە ئازادییەوە. مێژوو بە ئەوە دەچێتە پێشەوە، تا بە ئازادیی زیاتر بگات. ئەو ڕووداوانە ئەگەرچی بە ماوەیەک وەک فاکتەری نەگەتیف لە مێژوودا دەردەکەون، بەڵام دواجار ڕۆڵ لە جووڵاندنی ڕەوتی ئەو مێژووەدا دەبینن و هۆشیاری دێننە ئاراوە، بۆیە پێی وایە مێژوو بوونەوەرێکە و گیانی لە بەرە، کە ئەو گیانە لە لایەک ئازادییەکەیەتی و لە لایەکی دیکەیش تێگەیشتنی ئەوە بە ئەو ئازادییە. بەم شێوەیە ڕەوتی مێژوو بەرەو ئازادیی زیاترە، کە هەر ئەم ڕووداوە تراجیدیانەن ئەو ڕەوتە درێژە پێ دەدەن، بەڵام بەوەدا مێژوو گیانلەبەرە، تووشی وەستان، لادان، لێژی و هەورازی دێت، کە وەک گوترا لەوانەوە هۆشیاریی خۆی بە دەست دەهێنێت. دیارە ئەو تێگەیشتنەی (هیگڵ) دواتر دەکەوێتە بەر ڕەخنە، بەوەی سەروەریی (بیری مێژوو) بەسەر بیرکردنەوەی مرۆڤی

هاوچەرخدا کۆمۆنیزم و فاشیزمی بەرهەم هێنا، یەکەمیان وەک لایەنی عەقڵ و دووەمیان وەک لایەنی ناعەقڵ، بەڵام مانای ئەوە نییە لە کاریگەریی خۆی دەکەوێت، کە ئەمە خەسڵەتی بیری فەلسەفییە و لێرەدا بە پێویستی نازانم بە لایدا بچم. ئەگەر لە دیدی (هیگڵ)ـەوە بە ڕاپەڕینی بەهاری هەشتاودووی لاوان بە گشتی و هیی (قوتابییانی ڕزگاری) بە تایبەتی بڕوانین، بەشێکی بەرهەمی مێژووی خۆمان دەبینین. (لاوانی ڕزگاری) بە جیاوازیی باوەڕ، ئەو ئەکتەرانەن بە ئەوە دەجووڵێن، تا ئازادیی زیاتر بە دەست بهێنن. ڕاپەڕینی ئەوان تەنیا لە ئاستی پێویستییە غەریزییەکاندا نییە، بەڵکوو بەر لە هەرچی وەستانەوەیە لە ئاستی تێکڕای سیستەمەکاندا، بە سیستەمی سیاسیشەوە، کە ئازادییان لێ زەوت کردوون. بە دەربڕینی (ئەلبێرت کامیۆ) (نا)ی ئەوان ئەگەر لە ڕوواڵەتدا بە فەرمانێکی دیاریکراوی دەستەڵاتە، ئەوە لە جەوهەردا (نا)یە بە تەواوی سیستەمی کۆیلایەتی. هەرگیز ناکرێت دوای ڕاپەڕینەکان وا لە مێژوو بڕوانین، هەمان مێژووی پێشووە، مادام لە ڕێگەی ململانێ و پێکدادانەوە هەژێنراوە. قوتابییانی فرەنسا پێشتر لە ڕاپەڕینی ئایاری شەستوهەشتدا ئەوەیان بە ڕوونی پیشان دا، کە ڕاپەڕین مانای پێداچوونەوەیە بە سەرجەم چەمکەکاندا، بگرە تێکشکاندنیانە، بەوەی کۆن بوون و لەوە زیاتر بەرگەی ئەم نەوە نوێیە ناگرن. سەیر نییە، ئەگەر گوتەکەی (ڕامبۆ)ی شاعیریان کردبێتە درووشمی خۆیان: (پێویستە ژیان بگۆڕێت، ئەو ژیانە بێزراوە کۆنەی، ئیدی شایانمان نییە). سەردەمەکان لەگەڵ خۆیاندا وەهمی تر دەهێنن و لە ڕێگەی دامودەستگە کۆمەڵایەتییەکانی وەک خێزان، قوتابخانە، پەرستگە، گەڕەک و ئەوانەی ترەوە دەیسەپێنن، کە مەدیای حزب و دەوڵەت لەو نێوەدا ڕۆڵی سەرەکی دەبینن، بەڵام ڕاپەڕین ئەو وەهمە تێک دەشکێنێت، بەوەی دەیانخاتە بەردەم واقیعەوە. هەر خودی فەلسەفە پڕە لە وەهم، بۆیە فیلەسۆفان لەگەڵ هەر تێکانێکی مێژوودا بە چەمکەکانیاندا دەچنەوە. هاوکاتی شۆڕشی فرەنسی (هیگڵ)، (فرێدریک ڤۆن شێلینگ)ی فیلەسۆف و (فرێدریک هۆلدرێن)ی شاعیر درەختێک دەڕوێنن و ناوی (ئازادی)ی لێ دەنێن. سەرسامیی (کانت)ی فیلەسۆفیش بە هەمان شۆڕش لە هیی ئەوان کەمتر نەبوو. ڕاپەڕینی ئایاری قوتابییانی فرەنسا فیلەسۆفانی وەک (سیمۆن دی بۆڤار)، (ژان پۆل سارتەر)، (جیل دۆلۆز) و کۆمەڵێکی دیکەی هێنانە سەر شەقام. ئەو جووڵانەوەیە دەریخست، کە نەک هەر مارکسیزمی ئۆرسۆدۆکسی، بەڵکوو تەوژمە فەلسەفییە باوەکانی دیکەی وەک ئەگزیستێنشالیزم و سترەکچەرالیزمیش لەو ئاستەدا نین و دەبێت بە خۆیاندا بچنەوە، کە کاریگەرییەکەی بە ڕوونی لە ڕوانینی (سارتەر)، (مێشێل فۆکۆ)، (ژان بۆدریار)، (جاک دێریدا) و زۆری

دیکەدا دەرکەوت، بگرە ئەو گۆڕانکارییە چووە ناو هەموو بوارێکی ژیانەوە، لەوانە ئەدەب و هونەر، کە هەر بۆ نموونە مێژوویەکی نوێ لە سینەمای فرەنسایدا دەستی پێ کرد، تا لە ئاستی تێگەیشتنی مرۆڤی ئەو سەردەمەدا بێت. ئایا ڕاپەڕینی بەهاری هەشتاودووی قوتابییان بە گشتی و هیی (ڕزگاری) بە تایبەتی گۆڕانکاریی هێنا؟ ناکرێت ئەو گۆڕانکارییە تەنیا لەوەدا کورت بکەینەوە، کە خوێندن لە عەرەبییەوە کرایە کوردی، بەڵکوو پ□یوستە لایەنە گەورەکەی بخەینە بەر چاو، کە بەدەستهێنانی ئازادی و گەیشتنە بە هۆشیارییەکی دیکە. ئەو ئازادی و هۆشیارییە بە ڕوونی هەستیان پێ دەکرا، بە ڕادەیەک یەکێتیی قوتابییانی بەعسی نەک هەر هەڵگیرا، بەڵکوو قوتابی بە ئازادییەکی زیاتر و بوێرییەکی گەورەترەوە بۆچوونی خۆی دەردەبڕی، بێ ئەوەی بتوانن کەسێک دەمکوت بکەن. کاتێ دوو مامۆستای بەشدار لەو ڕاپەڕینەیان لە (ڕزگاری)یەوە بۆ شوێنی تر گواستەوە، کە (محەمەد ئیسماعیل) و (جەلال عەلی شا) بوون، ناڕەزاییی گەورەی لێ کەوتەوە و بە چ□پ□□□زان ه□نایان□وە، بگرە کار گەیشتە ئەوەی بەڕێوەبەرێکی بەعسی هەر بە هووها دەربکەن و یەکێکی تر بە ئارەزووی خۆیان دابنێن. ئەوە لە مێژووی خوێندنی کوردستان و عێراقدا یەکەمجار بوو ڕوو بدات. لە پشووی نێوان وانەکاندا میوزیک لە ژووری (مامۆستا ئەسغەر)ی بەڕێوەبەرەوە پەخش دەکرا و لەو گۆڕەپانەدا هەڵپەڕکێ بە جلی ڕەنگاوڕەنگەوە دەستی پێ دەکرد، کە یەکێک لە داخوازییەکانی قوتابییە ڕاپەڕیوەکانی فرەنسا تێکەڵکردنی هونەر بوو بە ژیانی □□زانە. بایەخی من هەر لە ناوەڕاستی هەشتاکانەوە تا ئەمڕۆ بەو قوتابخانەیە و بە ڕاپەڕینەکەی بۆ ئەو تێگەیشتنەم دەگەڕێتەوە، کە بۆ چەمکی مێژوو هەمە. یەکەم چیرۆکم بە ناونیشانی (خولەکانی فێرکردن) هەر لە ناوەڕاستی هەشتاکاندا نووسیوە، کە یەکێکە لە کۆمەڵەی (سەدەی یەکەمی خەیاڵ). دواتریش بە شێوەی تر بۆی گەڕاومەتەوە، بەڵام لە ڕۆمانی (ئەو هاوڕێیەی منداڵیم ببینمەوە؟)دا ڕووبەرێکی زیاترم بۆ تەرخان کردووە.

د. شوان: بەڵێ، لەو سەردەمەدا قوتابخانەی ڕزگاری وەک بنکەی یاخیبوون و قوتابیی ڕزگاری وەک سیمبۆڵی ئەو یاخیبوونە سەیر دەکرا، بەڵام ئایا ئەو وەسفە لە شوێنی خۆیدا بوو. ئەگەر ئەو گیانی یاخیبوونە هەر بە ڕاستی دروست بووبوو، جگە لە فاکتەری دەرەکی، فاکتەری دیکەی ناو□□یشی هەبوون؟

کاروان: ناکرێت باس لە لاوانی ڕاپەڕیوی هەشتاکان بە گشتی و

(قوتابییانی ڕزگاری) بە تایبەتی بکەین، ئەگەر پێشتر لەبارەی مرۆڤی یاخییەوە نەدوێین، کە بەشێکی پرسیارەکەت ئەوە دەخوازێت سەرەتا لە چەمکی مرۆڤی یاخی بگەین و ڕوونا کی بخەینە سەر ڕەهەندەکانی. بەبێ گەڕانەوەیش بۆ فەلسەفە کارێکی وا مەحاڵە. لەو گەڕانەوەیەیشدا هەر دەبێت لای (نیتشە) بوەستین، کە ئەو ناوی (مرۆڤی باڵا: Superman)ی لێ دەنێت و هەر ئەویشە لەسەر زمانی (زەردەشت)دا دەڵێت: (ئەوا من هەواڵی مرۆڤی باڵام بۆ هێناون. دەسا مرۆڤی ئاسایی شتێک نییە، جگە لە بوونەوەرێک، کە دەبێت تێی بپەڕێنین). وەک خۆی پێی لەسەر دادەگرێت پێشبینیی هەورەتریشقە دەکات. هەورەتریشقەیەیش خودی مرۆڤی باڵایە. مرۆڤی باڵا شەیدای ژیانە، بۆیە لەگەڵ خەڵکی ئاسایی هەڵناکات. پێی وایە هەتا ژیان بەهێزتر بێت، بە هەمان ئەندازی□یش ئەو جیهانەی هەیە، بەپیتتر دەبێت. مرۆڤی باڵا خاوەنی (ویستی هێز: The Will to Power)ـە، کە ئەو چەمکە لای (نیتشە) چەشنی زۆر چەمکی دیکەی وەک (گەڕانەوەی ئەبەدی)، (مەرگی خواوەند)، (نیهل: عەدەم) و ئەوانەی تر مانایەکی قووڵی هەیە و بەشێکی زۆری فیلۆسۆفانی دوای خۆی، لەوانە (دۆلۆز) و (فۆکۆ)، خەریکی لێکدانەوەی بوون. لەسەر زمانی (زەردەشت)دا ئەوە ڕادگ□یەنێت، کە مرۆڤی باڵا ڕێک مانای (زەوی)یە. مەبەستیەتی پێوەندیی بەتین لەنێوان مرۆڤی باڵا و ژیاندا دروست بکات، بەوەی ژیان شتێکی واقیعییە. واتە لەسەر زەوییە و دوورە لەوەی وەهم بێت. مرۆڤی باڵا پێچەوانەی مرۆڤی ئاسایی، نرخی بەرز بۆ ژیان دادەنێت، بگرە جوانی لەو ژیانە دەبینێت و بە ئەبەدیی دەزانێت، بۆیە ڕق، ئێرەیی و تۆڵەسەندنەوە، کە بەشێکی گەورەی ڕەوشتی مێگەل پێک دەهێنن، لای مرۆڤی باڵا نرخیان نییە. ئەو بەها یانە تێک دەشکێنێت، کە مێگەل دەستی پێوە گرتوون، بێ ئەوەی بەهای دیکە دابهێنێت، چونکە هەموو شتێک لە ئاست گەورەیی مرۆڤی باڵادا بێنرخە. ماسکەکان دادەماڵێت، مادام لە پشت ماسکدا هیچ شتێک نییە، بەڵکوو ماسک ڕووبەرێکە و جگە لە خودی خۆی، هیچی دیکە ناشارێتەوە. (نیتشە) کاتێ جاڕی مەرگی خواوەند دەدات، ڕێک دەیەوێت ئەو مرۆڤە باڵایە لە دایک ببێت، کە هەتا ئێستا ئایدیالیزم بە تایبەتی کریستیانەتی لەژێر ناوی گوناە و تۆبەدا ویستی لێ داگیر کردبوو. مرۆڤی یاخی، یان مرۆڤی باڵا بەوەدا شەیدای ژیانە، لە دژی تاریکی و کزی دەوەستێتەوە، کە میراتی فەلسەفەی پلاتۆنی و کریستیانەتی سەپاندوویانە و لووتکەی نیهلن. (زەردەشت) دوای دە ساڵ داب□□انی لە خەڵک، بۆ لایان دەگەڕێتەوە و لە جیاتیی خۆڵەمێش، ئاگریان بۆ دەهێنێت. بەڵێ، ژیان، نەوەک وەهمی ژیان. مرۆڤی باڵا ڕوونا کی، شادی و چێژی کردووەتە بەشێکی گەورەی ژیانی، بۆیە بە ئاسوودەیی

بچووک ڕازی نییە و تینووی ئاسوودەییی مەزنە. لە پێناوی ژیاندا پەنا بە سەرچڵی (Adventure) دەبات، بگرە ئەوە سەرچڵییە ئەوی پێ لە مرۆڤی ئاسایی جودا دەکرێتەوە. لێرەدا نموونەیەک دەهێنێتەوە، تا بیرۆکەکەی پێ ڕوون بکاتەوە: خەڵک گوێیان لە (زەردەشت) نەدەگرت و لەو ئەکرۆباتەیان دەڕوانی، کاتێ بەسەر پەتێکدا دەڕۆیشت، بەڵام هەر هەندێ ئەکرۆبات لەو بەرزایییەوە کەوتە خوارێ، (زەردەشت) هەڵیگرتەوە و لەسەر دەستەکانی خۆیی دانا. ئینجا پێی ڕاگەیاند دەیخاتە سەروو هەموو ئەو خەڵکەوە، بەوەی ئازایانە ژیا و ژیانی خستە مەترسییەوە. (نیتشە) دەیەوێت بڵێت (ویستی هێز) پێویستە پێکەنین، سەما و شادیی لێ بچۆڕێتەوە. لەم ڕووەوە کریستیانەتی دەداتە بەر ڕەخنەی توند، بەوەی داوا لە مرۆڤ دەکات لەپێناوی بەدەستهێنانی مەلەکۆتدا، واز لە ئەستا و واقیعی ئەمڕۆی بهێنێت. مرۆڤی باڵا گوێ بەو مژدانە نادات، کە باوەڕە ئایدیالیستەکان پێی دەدەن، بەڵکوو پێی وایە چۆن منداڵ خۆی لە شیری دایک دەبڕێتەوە، ئاوا پێویستە ئەویش خۆی لە شیری ئەو مژدەدەرانە ببڕێتەوە و متمانە بە هیچ هێزێکی دەرەوەی خۆی نەکات. ئەوانە لە ئاستی مرۆڤی باڵادا چەند (ئەسپێ)یەکن و دەخشێن، کە ئەگەر قێزکردنەوە ڕێی لێ نەگرتایە، دەیفلیقاندنەوە. ئەوەی پێویستە لای مرۆڤی باڵا شکۆی هەبێت، هەر خودی خۆیەتی، چونکە ئەگەر ئەو خودەی خۆی نەبێت، دەتوانێت چی ببینێت؟ مژدەدەران مەبەستیانە (خود) لە مرۆڤ بستێننەوە و وای لێ بکەن وەک شتێکی بێبەها لێی بڕوانێت. لێرەدا ماوەتەوە ئاماژە بە دوو خاڵی گرنگ بکەم، کە پێوەندییان بە مرۆڤی باڵاوە هەیە و (نیتشە) لە هەر فیلەسۆفێکی پێش خۆی جودا دەکەنەوە: یەکەم، پێدانی مانایەکی دیکەی تەواو جیاوازە بە چەمکی (نیهل)، کە بۆ نموونە لای (ماکس شتیرنەر) مانایەکی نەگەتیڤی دەگەیاند، بەوەی (نیتشە) پێی وایە حەقیقەت وەستاو نییە، بەڵکوو بەردەوام پێویستمان بە حەقیقەتی تر هەیە. بەم شێوەیە حەقیقەت دەخاتە باری دینامیکییەوە. دووەم، ڕزگارکردنی فەلسەفەکەی لە ڕەشبینیی (شۆپێنهاوەر). (نیتشە) بە تایبەتی لە کتێبی (جینالۆجیای مۆڕاڵە)دا ئەو ئاستەی تێپەڕاند، کە (شۆپێنهاوەر) لە چەمکی (ئازار)دا پێی گەیشتبوو، بەڵکوو لە ڕێگەی پرسیاری (ئازار چییە؟)وە مانایەکی دیکەی بەو چەمکە دا و لەو ئازارەی جودا کردەوە، کە مرۆڤی باوەڕدار لە ڕێگەی ئەشکەنجەدانی جەستەیەوە دەریدەبڕێت، بەوەی ئەو جەستەیەی لا بێنرخە. هەر لێرەدا تراجیدیا لە خەفەت جودا دەکاتەوە. پێی وایە ڕەشبینیی (شۆپێنهاوەر) دەستهەڵگرتنە لە ژیان و عەدەمییەتێکی نەگەتیڤە، لە کاتێکدا خۆی، واتە (نیتشە) لە تراجیدیاکانی یۆناندا خودی ژیان دەبینێت. پێشتر لە بارەی

تراجیدیاوە نووسیومە، کە ئەو فیلەسوفە چەند شەیدایەتی. بە پێویستی نازانم ئێستا بۆی بگەڕێمەوە. ئەو تێروانینەی (نیتشە) لە سەرەتای سەدەی بیستەمەوە تا ئەمڕۆ بەردەوام لە مێژووی فەلسەفەدا بووەتە مایەی مشتومڕ، کە ئەمە لێرەدا نە بواری ئەوەمان هەیە باسیان بکەین و نە بە پێویستیشی دەزانین، بەڵام ناکرێت ئاماژە بە فیلەسوفێکی دیکە نەکەین، کە ئەویش (ئەلبێرت کامیۆ)یە و ژیانی بە ئەوە تەرخان کردووە، پەناسەی مرۆڤی یاخی بکات، بە تایبەتی لە کتێبی (مرۆڤی یاخی: The Rebel)دا. مرۆڤی یاخی دژی ڕۆتینی ڕۆژانە و ژیانی ساردوسڕ لە جەنگدایە. بە هیچ لێکدانەوەیەکی ئەم گەردوونە ڕازی نییە، چونکە ئەو لێکدانەوانە خێرا بە وەهم دەگەڕێنن و بەرگە ناگرن، بەڵێ وەک کەسێکی نامۆ خۆی دەبینێتەوە و هاوکات پرسیاری (ئایا ئەم ژیانە شایانی ئەوەیە تێیدا بمێنمەوە؟) لە بەردەمیدا قوت دەبێتەوە، کە هەر لێرەدا هەستی بێهوودەیی (Absurdity)ی لا سەر هەڵدەدات. کەواتە بێهوودەیی لەو بێشایی و ماندووێتییەدا دەرفەت دەهێنێت و خۆی دەخزێنێتە ناو هۆشیاریی مرۆڤەوە. ئەوەی پەیوەندیی نێوان مرۆڤ و گەردوون دادەمەزرێنێت، بێهوودەییە. هەر کاتێ هۆشیاریی مرۆڤ کەوتە گەڕ، خێرا بێهوودەییی ئەم گەردوونەی بۆ دەردەکەوێت و چارەنووسی خۆی بە تاریکی دەبینێت، بەڵام هەر ئەویش یاخیبوون بەرهەم دەهێنێت و ئارەزووی گۆڕانکاری لای ئەو مرۆڤە دەنێتە دی، لە کاتێکدا (کامیۆ) پێی وایە تەنیا مرۆڤە لەم گەردوونەدا ئەو دۆخەی ناوێت، کە تێیدایە و (بوون: وجوود)ی خۆی لە یاخیبووندا دەدۆزێتەوە. (من یاخیم، کەواتە هەم). ئایا (بوون) لە پێش (یاخیبوون)ـەوەیە، یان بە پێچەوانەوە؟ وەڵامەکەی: هەردووکیان پێکەوە هەن. ئاماژە بە چەند جۆرێکی یاخیبوون دەکات: یەکەمیان، یاخیبوونی میتافیزیکی، کە یاخیبوونێتی لە چارەنووسی خۆی و تێکڕای گەردوون. کۆیلە (نا) بەو سەردارە دەڵێت، دەیچەوسێنێتەوە و مافی زەوت کردووە، بەڵام دووەمیان، یاخیبوونی مێژووییە، کە بە ئازادی و دادپەروەری ئاڕاستەیە. یاخیبوونی سێیەم، یاخیبوونی هونەرییە، کە هونەرمەند لە ڕێگەی هونەرەوە هەست بە ناتەواوییەکانی گەردوون دەکات، ئەو گەردوونەی هەمیشە ناتەواوە و بە هیچ شتێک پڕ نابێتەوە. یاخیبوون لە شۆڕش گەورەتر و فراوانترە، کە (کامیۆ) هەوڵی داوە بە وردی ئەوە لە بەرژەوەندیی مرۆڤی یاخیدا یەکلا بکاتەوە. مرۆڤی یاخی زۆر لە شۆڕشگێڕ هۆشیارترە، بگرە خودی شۆڕشگێڕ تێدەپەڕێنێت. ئەگەر شۆڕش لە ناو بیرۆکەیەکدا چەکەرە دەکات، ئەوە یاخیبوون جووڵەیە و لە ئەزموونی کەسێتییەوە سەر هەڵدەدات، تا لەوەوە بە بیرۆکە بگەیەنێت. شۆڕش مرۆڤ دەکاتە ماتەریاڵێک بۆ مێژوو، لە کاتێکدا یاخیبوون جەخت لەسەر مرۆڤایەتی

دەکاتەوە و ناهێڵێت سروشتی مرۆڤ ملکەچی هیچ هێزێک ببێت. بەم شێوەیە یاخیبوون کارێکی داهێنەرانەیە و بە دامەزراندنی خودی مرۆڤە، بەڵام شۆڕش بە (نیهل) ئاڕاستەیە و پەنا بۆ تیرۆر دەبات، بگرە دەگاتە ئەوەی مرۆڤ بکاتە کۆیلە. هەر لە کتێبی (مرۆڤی یاخی)دا ڕەخنە لە چەمکی شۆڕش دەگرێت، کە تێیدا ماناکان ئاوەژوو دەکرێنەوە، بەوەی لە جیاتیی ئەوەی ئازادیی مرۆڤ فرەوان بکات، سنووری بۆ دادەنێت. بەم شێوەیە ڕەخنەی توند لە ئایدیۆلۆجیای کۆمۆنیزم و فاشیزم دەگرێت. وەک دەبینین مرۆڤی یاخیی (کامیۆ) ڕوویەکی دیکەی (مرۆڤی باڵا)ی (نیتشە)یە و هەردووکیان لەوەدا یەک دەگرنەوە، کە دژی ئەو هێزانەن، دەکەونە دەرەوەی خۆیانەوە و دەیانەوێت ویستیان لێ بستێننەوە. لێرەوە دەڕوانینە (قوتابیی ڕزگاری)، کە بۆ یەکەمجار وەک بوونەوەرێکی یاخی لە مێژووماندا دەردەکەوێت. بێگومان بە شێوەی گشتی مەبەستم سەرجەم لاوی یاخیی هەشتاکانە لە هەموو شارەکاندا، بەڵام لێرەدا (قوتابیی ڕزگاری) تایبەت کراوە. ئەوانە ئاستی (مرۆڤی شۆڕشگێڕ)ی چەکداری شاخەکان تێدەپەڕێنن و دەگەنە ئاستی (مرۆڤی یاخی)ی سەر شەقامەکان. واتە یاخیبوونی ئەوان تەنیا لە ئاستی فەرمی سیاسیدا نییە، بەڵکوو یاخیبوونە لە کەلتوورێکی داڕزاو بە هەموو فۆرم و ئاڕاستەکانییەوە. ئەوە خۆشەویستیی ژیانە، نەوەک ڕق لە ژیان، پاڵ بە (قوتابیی ڕزگاری)یەوە دەنێت ڕووبەڕووی هێزێکی دڕندەی وەک بەعس ببێتەوە. ئەو هێزەی (قوتابیی ڕزگاری) بە دەستی هێناوە، سەرچاوەکەی هەر ئەو خۆشەویستییەیە بۆ ژیان، بەڵام ئەو خۆشەویستییە ئەگەر لە لایەک بەرهەمی هۆشیارییەکەی بێت، ئەوە هاوکات خۆیشی هۆکارە بۆ بەرهەمهێنانەوەی هۆشیاریی زیاتر. ئەو هۆشیاری و خۆشەویستییە دوو فاکتەرن، کە وایان کردووە (قوتابیی ڕزگاری) خودی خۆی دوور لە وەهمی مژدەدەرەکان دابمەزرێنێت. (قوتابیی ڕزگاری) کاتێ ڕاپەڕی، ئاگرەکەی (زەردەشت)ی بە دەستەوە گرتبوو، نەوەک خۆڵەمێش، پێچەوانەی داعش و سەرجەم ڕەوتە هاوشێوەکانی، کە خۆڵەمێشیان هێنا، تا ئاگری پێ بکوژێننەوە و جوانیی ژیان بە چادری مەرگ داپۆشن. (ئەمڕۆ)یان بێنرخ کرد و مژدەی (سبەی)یەکی نادیاریان پێ داین. ڕاپەڕینی لاوانی بەهاری هەشتاودوو ئاماژەیەکی زەقە، کە ئەمە هۆشیارییەکی نوێمان هەیە و دەبێت مێژوویەکی جیاوازی پێ دروست بکەین. ئەوانە بەوە دەناسرێنەوە، کە لە کەلتووری پەرستن و پیرۆزی دوور کەوتوونەتەوە. هەموو ئەو سیمبۆڵانەی پێشتر تا ئاستی خواوەندەکان بەرز دەکرانەوە، لای ئەوانە نەک هەر بەر ڕەخنەی توند دەکەون، بەڵکوو دەبنە بابەت بۆ گاڵتەجارییش. (قوتابیی ڕزگاری) کارەکتەرێکی دڵخۆشی ڕووگەشی ژیاندۆستە و هەر بە ڕاستی لەسەر

زێیدا سەما دەکات. (کامیۆ) پێی وایە ئەو یاخیبوونە لە ئاستی تاکەوە بۆ ئاستی کۆمەڵیش دەگوازرێتەوە، بە ئەوەی تاکەکان خودی خۆیان لە دەست بدەن، بەڵێ (من یاخیم، کەواتە هەم) دەچێتە ئاستی (من یاخیم، کەواتە ئێمە هەین). ئەو خەسڵەتە لە (ڕزگاری)دا بە دی دەکرا و ئەو ئەتمۆسفێرە ئازادەی دروست بووبوو، بەرهەمی (ویستی هێز)ی (قوتابیی ڕزگاری) بوو.

د. شوان: با لەو ئەتمۆسفێرە دوور نەکەوینەوە و ڕێم بدە لێت بپرسم تۆ وەک ئەوەی ڕۆماننووسیت، چۆن دەتوانیت وێنەیەکی ئەودەمی قوتابخانەی ڕزگاری و قوتابیی ڕزگاریمان بخەیتەوە بەر چاو؟

کاروان: ئەمە کاتە دەڕۆین ئەو ئەتمۆسفێرە بەرهەمی یاخیبوونە، هاوکاتیش دەبینین، کە لەناو ئەو ئەتمۆسفێرەدا دیسان گیانی یاخیبوون دروست دەبێت و پتر گەشە دەکات. هەموو جوولەیەک جیاوازی بەرهەم دەهێنێت، بەڵێ دوای هەر جوولەیەک ئێمە پێ دەخەینە قۆناغێکی نوێوە. بە مانایەکی دیکە، تەنیا لە ڕێی جوولەوە دەتوانین بە ڕووبەری دیکەی نەزانراو بگەین. هەتا جوولەکان گەورەتر بن، بەرهەمیشیان گەورەتر دەبێت. لاوی هەشتاکان لە ڕێگەی ڕاپەڕینەوە ڕووبەرێکی تەواو نەزانراویان دەرخست. ئەو بەعسەی لانی کەم لە بەهاری حەفتاوپێنجەوە وای پیشان دەدا کەوەکە و هێز نییە جارێکی تر لە دەنکە چۆوی نزیک ببێتەوە، لەسەر شەقامەکاندا کرایە گاڵتەجاڕ. گرنگە لێرەدا بڵێین ڕاپەڕین تەکەای باشووری کوردستانی گرتەوە و قوتابیی ئەو شارانە لە زانکۆی سەڵاحەدیندا ڕۆڵی گەورەیان تێدا بینی. سلێمانی، کە مێژوویەکی نەپساوەی لە ڕووبەڕووبوونەوەی ستەمدا هەبووە، هاوکاتی هەولێر ڕاپەڕی. (شاری من جوانە و شاری تۆ ناشیرینە)، لەو سەردەمەدا نەک هەر نەبوو، بگرە پێچەوانەکەی دەبینرا. بیرکردنەوەیەکی وا لە مرۆڤی یاخیی ئەو ڕۆژگارە زۆر دوور بوو، کە ئەمڕۆ جەماوەری دەستەمۆکراوی پارتییە سیاسییەکان پێوەی خەریکن. نووسەر و ڕۆژنامەنووسە مووچەخۆرەکانیش لێرە و لەوێ ئەو جەماوەرە لە دژی یەک هان دەدەن. لاوانی ڕاپەڕیو بە یەکجار لەو ڕۆژگارەدا بە ڕاستی زانییان تامی ئازادی چییە، چونکوو ڕاپەڕین تەعبیری لەو تینوویەتییە دەکرد، کە بە ئازادییان هەبوو. وەک پێشتر گوترا ڕاپەڕینی بەهاری هەشتاودوو قوتابخانەی ڕزگاریی کردە ناوچەیەکی ئازادکراو و یەکێتیی قوتابییانی بەعسی هەڵگرت. کاتە دەڕۆین ڕاپەڕین جیاوازیی هێنا، مەبەستمان هەموو ئاستەکانی جیاوازییە. بەر لە هەرچی ئەو سنووربەندییەی نێوان قوتابی و مامۆستا نەما. واتە پەیوەندییەکە لە فۆرماڵەوە بە

هاو□ی□تی گۆڕا. نەدەکرا مامۆستا بەهایەکی بەرز بۆ قوتابییەک دانەنێت، کە بە دەستی ڕووت ڕووبەڕووی یەکێک لە دڕندەترین ڕێژیمەکانی دنیا بووبێتەوە و تێکی شکاندبێت. هاوکات قوتابی زیاتر متمانەی بە مامۆستایەک دەکرد، کە نەک هەر لە دژی نەوەستاوەتەوە، بەڵکوو پشتگیرییشی کردووە. بەشداریی هەندێک مامۆستا لە سنووری قسە دەرچوو و گەیشتە ئەوەی بە کردەوە ناڕەزاییی خۆیان دەرب□□ن. ئاستی خوێندن زۆر هەڵکشا، چونکە هۆشیارییەکی نوێ لای قوتابی و مامۆستا هاتە کایەوە. ئەو ئازادییە وای کرد لە سنوورێکی فرەوانتردا گفتوگۆ بکەین، بگرە خۆمان تەنیا بەو کتێبانەوە نەبەستینەوە، کە وەزارەتی پەروەردە سەپاندوونی، بەڵکوو زیاتر پشت بە کتێبی تر ببەستین. لە هەندێک قوتابخانەدا قوتابی تەنیا ئەو کاتە بەڕێوەبەری دەبینی، کە یاسای خوێندنی دەشکاند و مامۆستا بە مەبەستی سزادانی دەیناردە ژوورەکەی، بەڵام بەڕێوەبەری ئێمە وەک گوترا بە دەستی خۆی کاسێتی گۆرانیی دەخستە سەر ڕیکۆردڕ□ر، تا قوتابییان بە بۆنەی ڕاپەڕینەوە هەڵبپەڕن. من و هاوڕێکانم لە گۆڕەپانی قوتابخانەدا نوکتەمان بۆ بەڕێوەبەر گێڕاوەتەوە. ل□ بارەی ئەدەب و سیاسەتەوە گفتوگۆمان لەگەڵدا کردووە. هەمان شت لە پۆل لەگەڵ مامۆستاکانیشدا. بۆ نموونە جارێکیان ل□ بارەی شیعرێکی (جەمیل ڕەنجبەر)ەوە گفتوگۆمان دەکرد، کە (یووسف دەرگەڵەیی) ل□ گ□قارێکدا سەرنجی خۆی لەبارەیەوە نووسیبوو. ئەمیان لە شاخ گیانی بەخت کردبوو، ئەویان لە سێدارە درابوو، کە هیچ کەس بۆی نەبوو ناویان بهێنێت. (مامۆستا قاسم کۆیی فیزیا)، (مامۆستا ئیسماعیل شوکری مێژوو)، (مامۆستا موحسینی ئینگلیزی)، (مامۆستا نوورەدەینی عەرەبی)، (مامۆستا محەمەد ئیسماعیلی مێژوو)، (مامۆستا پەترۆس فرەنسیسی ماتماتیک)، (مامۆستا مۆفەقی ئینگلیزی)، (مامۆستا ڕۆستەم باجەلانی کوردی)، (مامۆستا عەلی بەگ باییزی فیزیا)، (مامۆستا بەندەر عەلی ئەکبەری عەرەبی)، (مامۆستا سەڵاحی وەرزش)، (مامۆستا ئەفرامی مێژوو)، (مامۆستا وریا بەهائەدینی ماتماتیک)، (مامۆستا عەبدولسەلامی کیمیا) و کۆمەڵێکی تر بە ئاشکرا دژی بەعس و هەموو سیمایەکی کەلتووری داڕزاوی کۆمەڵگە بوون. (مامۆستا فریاد بیلال) بە شێوەیەک باسی دڕندەیی ڕێژیمی دەکرد، وات دەزانی لەو شاخانەیە و لە ڕادیۆوە دەنگی دەبیستیت. شتێکی سەیر نییە، کە لە ڕاپەڕینی (1991)دا یەکێ لەو مامۆستایانەی سنگیان دەدەنە بەر گول□□ی بەعس و گیانیان بەخت دەکەن، (مامۆستا بەهرام جەمیل)ی (ڕزگاری) بێت. وەک گوتمان هەر جووڵەیەک دەبێتە هۆی دروستبوونی هۆشیاری، بەڵام هەر ئەو هۆشیارییە بەرهەمهاتووە جارێکی تر بۆ هۆکار دەگۆڕێت و جووڵەی تر بە دوای خۆیدا دەهێنێت. ململانێی فیکری وای کردبوو

بەچوونەکانمان بەر یەکتر بکەون، کە ئەو بەریەککەوتنە دەبووە هۆی ئەوەی خودی خۆمان ڕوونتر ببینین، چونکوو وەک (هیگڵ) پێی وایە هۆشیاری لە ئەنجامی ئەو ململانێیەوە گەشە دەکات، مادام بەر هۆشیارییەکی تر دەکەوێت، کە لەوەی جیاوازە. لێرەدا دەکەوینە بەردەم پەیوەندیی تاک بە دەوروبەرەوە. هەتا ئەو دەوروبەرە زیاتر هەڵگری ڕەگەزەکانی ململانێ بێت، ئەو تاکە زیاتر دەجووڵێت و پتر لەگەڵ هۆشیاریی خۆی و هیی (ئەوانەی تر)دا ڕووبەڕووی گرفت دەبێتەوە. من خۆم هەر کاتێ لەو گفتوگۆیانەدا هەستم دەکرد ئاگایی ترم پێویستە، دەچووم بیرم دەکردەوە و بە دوای سەرچاوەدا دەگەڕام. ناوی کۆمەڵێک کتێبی گرنگم زانین و باسی دەیانیشم لە زمانی هاوڕێکانمەوە بیستن. بە نموونە جارێکیان لەبارەی (ئێکزیستەنشالیزم مرۆڤایەتییە)ی (سارتەر)ـەوە گفتوگۆ دەکرا. چووم ئەو کتێبەم بە عەرەبی پەیدا کرد و چەند ڕۆژ خەریکی خوێندنەوەی بووم، کە دەتوانم بڵێم شتێکی وای لێ تێنەگەیشتم، بەڵام سەرەتایەکی گرنگ بوو، تا زیاتر لە فەلسەفە نزیک ببمەوە و بە چاوێکی جیاوازتر بخوێنمەوە، بگرە جیاوازتر لە خۆم و لە دەوروبەرم بڕوانم، کە ئەمە لە نووسیندا بۆم بووە پاڵپشتێکی گەورە. قوتابیی ئەو سەردەمە زۆر لە هەندێک نووسەری ئەمڕۆی زیاتر دەخوێندەوە و قووڵتر بیری دەکردەوە. لەگەڵ ئەوەیشدا جیاوازیی فیکریمان هەبوو، کە هەندێجار دەگەیشتە ئاستی تووڕەییش، بەڵام وەک لە پێشەکیی کتێبی (ڕاگەردان)دا نووسیومە ئەو جیاوازییە بە ئاڕاستەی دروستدا دەچووە پێشێ. ئەمە ئەوەی دەگەیاند لاوی ئەو سەردەمە هۆشیاریی بەرز و خەونی گەورەی هەبوو. هەر یەکەی دەیزانی دژەکەی خەریکی چییە و ماڵەکەی، بگرە گیرفانەکانی پڕن لەو نووسینانەی قەدەغە کراون، بەڵام ڕێژیم لە هاوکێشەکەدا هەر تەواو کرابووە دەرێ. ئەو دۆخە لانی کەم تا ناوەڕاستی هەشتاکان درێژەی کێشا.

د. شوان: وەک ئەودەمیش سەرنج دەدرا قوتابیی ڕزگاری زۆر پابەندی خوێندنی فەرمی نەبوو، بەڵکوو پتر بە لای ڕابواردن و گاڵتەوگەپدا دەچوو. خۆیشت ئاماژەت پێ کرد زیاتر خەریکی هەڵپەڕین و گۆرانی بوو لەوەی مشووری خوێندن بخوات. بە لاکەی تریشدا خوێندنەوە و گفتوگۆ چ لەناو قوتابخانە و چ لە دەرەوەیشدا دوو خەسڵەت بوون، قوتابیی ڕزگارییان پێ دەناسرانەوە. ئەمانە چۆن لێک دەدەیتەوە؟

کاروان: بەگشتی لاوانی ئەو سەردەمە بەو خەسڵەتانە دەناسرانەوە، بەڵام ڕزگاری تایبەتمەندێتیی خۆی هەبوو. چەند ساڵێ لەمەوبەر (دڵشاد خدر)ی هاوڕێی منداڵیم لە دانیشتنێکدا پرسیارێکی نزیک

لەمەی لێ کردم، کە ڕەنگە ئێستا وەڵامەکەم گ□□ا□□کی وای بەسەردا نەها تبێت. ڕاستییەکەی من بەشێکی هۆکارەکەی بۆ لایەنی سۆسیۆڵۆجی دەگەڕێنمەوە، کە زۆرینەی (قوتابیی ڕزگاری) سەر بە چینی ناوەڕاستی کۆمەڵگە بوون. ئەو چینە لانی کەم لە سەدەی نۆزدەمەوە تا ئەمڕۆ بووەتە جێگەی سەرنجی فیلۆسۆف و کۆمەڵناسان. بەوەدا ئەندامانی ئەو چینە پێگەی جێگیریان نییە، کە هەمیشە لەنێوان چینی هەرەژێرەوەی کۆمەڵ و چینی هەرەباڵادەستیدا لە جووڵەدان، ئاگایی و هۆشیاریی فرەوان بە دەست دەهێنن. خۆیان لە زۆر بواری وەک ئەدەب، هونەر، سیاسەت، وەرزش، ئابووری و هیی تر دەدەن. گیانی سەرچڵییان گەورەیە. ژنانی ئەو چینە بوون لە کوردستاندا هاتنە دەرێ و پەنایان بۆ خوێندن برد. بوونە مامۆستا و فەرمانبەر. خۆیان خزاندە ناو بواری وەرزش و هونەرەوە. ئەو جووڵەیە هەمیشە وای کردووە ئەوان ترس و نیگەرانییان هەبێت، کە ئەو دوو ڕەگەزە پال□ن□ری گۆڕانکارین، چ لە ئاستی تاک و چ لە ئاستی کۆمەڵدا. ئەندامانی چینی ناوەڕاست بە ترسەوە لە ڕابردوو دەڕوانن، بەڵام هاوکات گەشبینانەیش چاو دەبڕنە ئایندە، بۆیە بە جارێ هەرسێ ڕەهەندی کاتیان لە بەر چاوە. لەگەڵ هەر ڕوودا□کدا دۆخی ئەوان دەگۆڕێت. وەک بینیمان لە سەرەتای ڕاپەڕین و لە گەرمەی ئابلۆقەی ئابووریدا بەشی زۆری مامۆستا، فەرمانبەر، پزیشک و ئەندازیار لە بازاڕەکاندا بوونە دەستگێڕ، بەڵام بەشێکیشیان لە حزبەکاندا پلەیان پێ درا و خێرا بۆ سەرەوە هەڵکشان. مێدیای حزبەکان ئەوان بە دەستیانەوە گرت. واتا تیقی، □□ژنام□ و گ□قارەکانیان هەر بەوان سپێردران، چونکە شارەزان و لە فریودان (دێمەگۆگی) دەزانن. پێشتر لە کاتی شەڕی عێراق و ئیراندا گورزی گەورەیان بەر کەوت، بەوەی بۆ بەرەکانی شەڕیان بردن، کە ئەنجام بەشێکیان گیانیان لە دەست دا، بەشێکیان لە کار دەرکران و خۆیان شاردەوە، بەڵام هەندێکیشیان لە دامودەستگەکانی دەوڵەت و حزبدا پێگەیان بەرز بووەوە. بەشێکی زۆری ئەندامانی ئەو چینە یاخی دەبن و شۆڕش هەڵدەگیرسێنن، بەوەی ئارەزووی گۆڕانکاریان هەیە، بەڵام هەر ئەندامانی ئەو چینەیشن دەبنە پال□پشتی گەورەی دەستەڵاتە دیکتاتۆرەکان، بەوەی خاوەنی شارەزایین و دامودەستگەکان پێویستیان پێیانە. وەک سەرنج دەدەین ئەو چینە بەردەوام لە هەڵکشان و داکشاندایە، کە ئەوە بزوێنەری ئەندامەکانیەتی، بەوەی دۆخی جیاوازی سایکۆڵۆجی دەبینن و لە هەر جووڵەیەکدا ئاگایی و هۆشیارییان گەورەتر دەبێت. ئەندامانی چینی ناوەڕاست خۆیان دەخزێننە ناو بواری پەروەردە و خوێندنەوە، چونکە لەوێدا دەتوانن کار بۆ بەدەستهێنانی خەونەکانیان بکەن. (پییر بۆردیۆ)ی کۆمەڵناس پێی وایە بەشێکی زۆرکەم لە ئەندامانی چینی

ژێرەوە دەتوانن لە خوێندن بەردەوام ببن و بگەنە زانکۆ، بەڵام ئەندامانی چینی ناوەڕاست و هیی چینی باڵادەست دەست بەسەر ئەو بوارەدا دەگرن و ئەوەی دەیشخوێنرێت، هەر کولتووری ئەوانە، کە بە (دەستەڵاتی سیمبۆڵی: Symbolic power) ناوی دەبات. ئەوانە هەر وەک (بۆردیۆ) پێی لەسەر دادەگرێت باری داراییان باشە و وەک ئەندامی چینەکانی ژێرەوە گرفتی خوێندنیان نییە. بەم شێوەیە دامودەستگەی خوێندن شێوازی زمان و کولتووری چینە نەدارەکان پشتگوێ دەخات، کە ئەمە (توندوتیژیی سیمبۆڵی: Symbolic violence)یە، بەوەی نەک هەر شێوازی زمان و کولتووری چینە باڵادەستەکانیان بەسەردا دەسەپێنێت، بەڵکوو ڕەوایەتییشیان پێ دەدات. ئەگەر لێرەوە بۆ (قوتابییانی ڕزگاری) بڕوانین، دەبینین زۆرینەیان ڕۆڵەی چینی ناوەڕاستی [illegible]، کە تا ڕادەیەک لە ڕووی ئابوورییەوە بێگرفتن و دەتوانن بخوێنن. وەک گوترا ئەندامانی ئەو چینە دەکرێت یەکێ لەو دوو ئاڕاستەیە بگرن، یاخیبوون لە دامودەستگەکانی دەوڵەت، یان بەدەستەوەگرتنیان، کە لە هەردووکیان شارەزان. (قوتابییانی ڕزگاری) بە گشتی ئاڕاستەی یەکەمیان هەڵبژاردبوو. یاخیبوونی ئەوان تەنیا لە سنووری سیاسەتدا نەبوو. بە مانەیەکی تر، ئەوان تەنیا لە فۆرمێکی دیاریکراوی کولتووری کۆمەڵ یاخی نەبوون، بەڵکوو فۆرمی کۆمەڵایەتی، فەرهەنگی، ئابووری، مێژوویی و ئەوانەی تریشیان بە کۆن دەزانی و دەیاندایە دواوە. وەک پێشتر گوترا تینوێتیی ئەوان بۆ ئازادی، هەڵسوڕێنەری ئەو یاخیبوونە بوو. لێرەدا پێم خۆشە نموونەیەک بهێنمەوە. لە ئاهەنگێکی قوتابخانەدا هاوپۆلێکمان بە (شیعر!)ێکی پێکەنیناوی هێرشی کردە سەر ئەو لاوانەی لە دابونەریتی باپیران لایان داوە. دەیگوت ستایڵی جلوبەرگ، هیی قژ و هیی قسەکردنیان مایەی شەرمەزارییە. (شیعر!)ەکە هەر بە ڕاستی پێکەنیناوی بوو، بەڵام نەک هەر نەیخستنە پێکەنین، بەڵکوو ناڕەزایی زۆری لێ کەوتەوە. (شوان چاوشین)، کە یەکێک بوو لە قوتابییە یاخییەکان و لە ڕاپەڕینی بەهاری هەشتاودوودا ڕۆڵی گەورەی هەبوو، گوتی: (تەنیا ئەوانە دەتوانن ڕێز لە ئازادیی تاک بگرن، کە نرخی ئازادییان زانیوە، دەنا مرۆڤی کۆیلە مادام ئازادی ناناسێت، ئاسانە بەر لەوەی شەق لە ئازادیی ئەوانەی تر هەڵبدات، هیی خۆی بەنرخ بکات). من ئەگەر لە ژیانمدا چەند گوتەیەک ڕایانگرتبێتم و وایان لێ کردبم قووڵ بیر بکەمەوە، ئەوە یەکێکیانە. دواتر زانیم (شوان چاوشین) بەر پەلاماری بەعس کەوتووە و شاری جێ هێشتووە. مەبەستم لە هێنانەوەی نموونەکە، ئەوەیە، کە (قوتابیی ڕزگاری) هۆشیار بوو و هۆشیارییەکەیشی بەرهەمی خوێندنی فەرمی نەبوو، بەڵکوو هیی خوێندنەوەی خۆی بوو.

پێشتریش گوتم گفتوگۆکان کاریگەریی گەورەیان لەسەر من و هاوڕێکانمدا هەبوو. (ئەنوەر عومەر سلێمان)، (وەلی مەحموود)، (ئەحمەد جەواد)، (بەختیار ئەحمەد شێخە)، (هەژار ئەحمەد شێخە)، (سەرهەنگ ئەحمەد)، (یووسف کەریم)، (عیسا تاهیر سوڵتان)، (ئومێد گەمەشینی)، (نەجات فاتیح)، (حسێن ڕەشید)، (ئاسۆ مەلیک)، (پشتیوان بەکر)، (ئەحمەد محەمەد هەرتەلی)، (هەمزە ڕەشید)، (خەلیل ساڵح)، (ئاسۆ حامیدی)، (دڵشاد سدیق)، (خەسرەو کاوەس) و کەمێکی تر جگە لەوەی هۆشیاریی بەرزیان هەبوو، لە خۆپیشاندانەکانیشدا بوێریی گەورەیان دەنواند. بۆچی (قوتابیی ڕزگاری) هێندە شەیدای پێکەنین، هەڵپەڕکێ و گاڵتەوگەپ بوو؟ چونکە ئەوانە وەک لای (نیتشە)ی فیلەسۆف بینیمان خەسڵەتی مرۆڤی یاخین. جارێکیان (مامۆستا نەبیل)، کە یەکێک بوو لە مرۆڤە ڕۆشنبیر و یاخییەکانی ئەو سەردەمە، لە (کازینۆی دڵزار)دا بە (فرسەت زوبێر ڕۆژبەیانی)، (ئازاد ئەحمەد) و منی گوت (قوتابیی ڕزگاری) بەو پێکەنین و قسەخۆشییە دەناسێتەوە. ڕاستییەکەی ئەو دوو خەسڵەتە وایان کردبوو بەشێک لە قوتابیی قوتابخانەکانی تریش خۆیان بە هیی ڕزگاری بزانن، کە هەندێکیان کچ بوون. (گولیزار سەلیم) و دەستەخوشکەکانی ڕۆڵی کاریگەریان لە خۆپیشاندانەکانی ڕزگاریدا بینی. (سەڵاح جەوهەر)، کە یەکێک بوو لە ڕۆشنبیرە دیارەکانی ئەو سەردەمە و لە خۆپیشانداندا گیانی بەخت کرد، خۆیی بە (قوتابیی ڕزگاری) دەزانی. (دلێر ڕەسووڵ)ی یاریکەری ناسراوی باسکیتبۆل یەکێک بوو لەوانەی بە کردەوە پشتیوانییان لە ڕاپەڕینی (قوتابیانی ڕزگاری)دا دەکرد. (ئاسۆ حەیدەری)یش بە هەمان شێوە. دایکی (بەختیار ڕەحمان)ی هاوڕێی منداڵیم هاوکاتی خۆپیشاندان ئاڵایەکی هەڵکردبوو و بە هەرسێ زمانی کوردی، عەرەبی و تورکی هوتافی دەکێشا. هەندێک لەو قوتابییانە تەمەنیان نەدەگەیشتە شانزدە و ڕووبەڕووی چەکدارانی بەعس دەبوونەوە. (نەوزاد حەمەشەریف: نەوزاد زانکۆ)، (دلێڤان محەمەد سەرسپی)، (زیاد سەعید خدر)، (بەدران عەزیز فەرحان)، (مەریوان نووری دزەیی) و زۆری تر هێشتا سیمای منداڵانەیان پێوە دیار بوو، کەچی سینگیان دەدایە بەر گوللە. ژنانی گەڕەکمان دەیانگێڕایەوە، چۆن حەوت هەشت ئەمن ڕووبەڕووی (یاسین عەزیز عەزیز) بوونەتەوە، کە ئەودەم لە پۆلی چوارەمی ئامادەییدا بوو. (قوتابیی ڕزگاری) لە گەرمەی ڕووبەڕووبوونەوەکاندا لە گاڵتەوگەپی خۆی نەدەکەوت، کە هەر یەکەمان کەمێک نوکتەی ئەو سەردەمەمان لە بیر ماون. بەڵێ، تۆ چاک سەرنجت داوە، کە (قوتابیی ڕزگاری) پێبەندی خوێندنی فەرمی نەبوو، چونکە ئەو خوێندنە تەنیا ژیانی ساردوسڕی دەگەیاند، کە ئەوە لەگەڵ ئارەزووی مرۆڤی یاخیدا نایەتەوە، بەڵام وەک پێشتریش

گوتم لە ئەتمەسفەری ڕاپەڕینی هەشتاودوودا دەیان کتێبم ناسین و لە گفتوگۆکاندا بەر زۆر چەمکی نوێ کەوتم. لەو قوتابییە هۆشیارانەی ئەودەم هەم لە قوتابخانە و هەم لە دەرەوەدا دەمبینین و گفتوگۆم لەگەڵدا دەکردن، (هەور ئەبوبەکر سدیق)، (ڕۆستەم حەمەد)، (خدر عەبدوڵا)، (موئەیەد عەبدوڵای هونەرمەند)، (خەلیل محەمەد ڕەزا)، (محەمەد کرمانج)، (وریا ساڵەیی)، (ئازاد کەریم چاوشینی شەوەکار)، (فەرهاد هەیواز)، (ڕەبین شەمامکی)، (هاوار قادر)، (ئیدریس عەباس)، (گەیلان حەسەن)، (ئازاد محەمەد حەسەن)، (پشتیوان حسێن)، (دڵشاد مەجید)، (نەوشاد محەمەد)، (حەمید ساڵح)، (ڕۆستەم یاسین)، (ئەحمەد عەزیز)، (مەغدید قومبەلە)، (مەجید عەبدوڵا)، (سەرکەوت عەوڵا)، (سەرکەوت عەزیز)، (حسێن واحید)، (فەریق ئەبوبەکر)، (بەحری حەسەن)، (فەلاح حەسەن)، (ڕەمەزان محەمەد)، (جەبار عەوڵا)، (سەلام عەوڵا)، (فارس هەمزە)، (فەتحی کەریم)، (فەیسەڵ حەسەن)، (عومەر عەبدوڵا)، (زەیتە شەمسەدین)، (محەمەد جەواد)، (شوان محەمەد)، (موسلیح ئیسماعیل)، (شۆڕش دەرگەڵەیی)، (نەجات محەدین)، (ئیبراهیم حەسەن)، (سوداد کەمال)، (عیماد کەمال)، (وشیار مەولوود)، (دڵشاد جەلال)، (فەتحوڵا شێخانی)، (شێرکۆ حەمید)، (ئومێد مستەفا)، (فەرهاد مەولوود)، (کەمال عوسمان خدر)، (سەمەد محەمەد عەلی)، (تەنیا عەبدولکەریم)، (ئەنوەر ئیبراهیم)، (ماجید سەعید)، (فوئاد ئەبوبەکر)، (ئەحمەد قەندیل)، (قەرەنی ئەحمەد)، (قاسم جەعفەر)، (فەرهاد دیبەگەیی)، (فەتحی مودەریس)، (کامەران تاهیر)، (کامەران خالید)، (دلێر فەرحان) و زۆری تر بوون. بێگومان لەگەڵ بەشێک لەوانەی پێشتریش ناویان هات. هەندێکیان لە ڕێکخستنەکانی ناو شاردا لەگەڵم بوون. چیرۆکی (خولەکانی فێرکردن)م، کە وەک گوترا لە ناوەڕاستی هەشتاکاندا نووسیوە، پێشکەشی زۆر لەو قوتابییانەم کردووە. ئەوەی من لەبارەیانەوە دەیڵێم، پێوەندیی بەو کاتەوە هەیە، کە دواتر هەر یەکەی چ گۆڕانێکی بەسەردا هاتووە، ئەوە باسێکی دیکەیە. وەک سەرنجیش دراوە بەشێکی قوتابییە یاخییەکانی (ڕزگاری) تا ئەمڕۆیش بەو جوانییەیان دەناسرێنەوە. دەزانم زۆریشیانم لەم کاتەدا نایەنەوە یاد.

د. شوان: لە چیرۆک و ڕۆمانەکانتدا بایەخی زۆرت بە ناوی کارەکتەر داوە، تەنانەت لە گفتوگۆ و گوتارەکانیشتدا لەبارەی گرنگیی ناو لە ئەدەبی گێڕانەوە دواویت. جگە لەو ناوانەی ئاماژەت پێ کردن، چەندی ترت هەر لە ئامادەیی ڕزگاریدا لە بیر ماون؟

کاروان: وەک گوتم (ڕزگاری) ڕووبەرێکی گەورەی یادەوەریی منی داگیر

کردووە. لەو چوار ساڵەدا زۆر کەسم ناسین. هەندێکیان لە نزیکەوە و هەندێکیان لە دوورەوە. بە من (ڕزگاری) بریتییە لە منداڵی و گەورەییم. هەندێک لەو قوتابییانە هاوڕێی منداڵیم بوون، لەوانە (ڕزگار عەبدولڵا)، (وشیار عەبدولڵا)، (کەمال عوسمان تەها)، (ئەکرەم حسەن)، (سەرکەوت حەوەز کەیی)، (سامان سلێمان)، (کەمال ڕەناس)، (بارام کەریم)، (ئەبوبەکر کەریم)، (سەمەد کەریم)، (بژار ئەنوەر)، (حەمەدەمین هیرانی)، (شوان سابیر)، (فازیل عەباس)، (موحسین محەمەد)، (کەریم حسەن)، (ڕزگار ئەنوەر)، (سەرهەنگ ئەنوەر)، (مەجید عەبدولڵا)، (زیاد کاکە) لە گەڕەکی سەیداوە و (برووسک حەیدەر) لە گەڕەکی جمهوری، کە ماڵی نەنکمی لێ بوو. هەندێکیان لە (قوتابخانەی زەوەری سەرەتایی) لەگەڵم بوون، لەوانە (تاریق ئەحمەد سەراج)، (سەردار ئەحمەد سەفی)، (زەسگ حەمەساڵح)، (عەبدولستار محەمەد وەیسی)، (نەوزاد عوسمان)، (ئازاد حەمید سەبری)، (کەریم کاکە)، (هەژار عەزیز)، (کامیل عەبدولڵا) و (کامەران سلێمان). هەندێکیانم لە ڕێگەی هونەرەوە دەناسین، لەوانە (نەجمەدین بابەکر) و (غازی عوسمان). هەندێکیانم لە دوورەوە دەناسین، لەوانە (قەیس حسەن ڕەسووڵ)، (وریا سەعدی)، (نزار کەمال)، (ڕزگار قادر)، (حەیدەر مەولوود)، (سالم سەلمان)، (وەلی ڕەشید)، (عەباس کەریم) و زۆری دیکە.